

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וישלה

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת וישלח - חנוכה

- ב..... כה תאמרון לאדוני - הכל כפי הנגזר מן השמים
- ד..... ויזרח לו השמש - דייקא בעת החשיכה יאמין שעוד מעט קט תזרח השמש
- ו..... התקין עצמו לתפילה - כוחה של תפילה
- ז..... ארצה שבע פעמים - אף אם נפל שבע פעמים עד 'לארץ' ישוב ויתחדש
- ט..... בברחך מפני עשו - חובת האדם לברוח מהיצר
- יא..... ויבן לו - עיקר קנייני אדם מה שמיטיב לרעהו
- יג..... והכינו את אשר יביאו - ההכנה לימי החנוכה הממשמשים ובאים
- טז..... שעשה נסים - בימים ההם ובזמן הזה

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת וישלח - הנוכה

שורו הדר לוי, וחמור זה משיח בן דוד שנאמר בו (זכריה ט ט) 'עני ורוכב על חמור', וגם בזה תמוה כנ"ל, שא"כ אין בדבריו אלא להזהירו, שאינו מתיירא הימנו כי עומד לו זכותם של יוסף ומשיח בן דוד, ואין בזה מעם 'למצוא חן בעיניך'.

ומבאר ה'נעם אלימלך' שהיה בדברי יעקב הללו ב' עניינים (עיין בדבריו הק' במעם הדבר), א. תפילה ותחנונים לאבינו שבשמים שיציל אותנו מידי עשו הרשע. ב. דברי ריצוי ופיוס אל עשו. וזהו שאמר להם 'כה תאמרון' - תכווננו בדבריכם לב' משמעויות אלו, לאדוני - הוא הקב"ה, לפניו תמליצו טוב ותעוררו רחמים מרובים עלי, כמו כן תדברו לעשו דברי פיוס. ולכן אמר 'לאדוני לעשו' ולא אמר 'לאדוני עשו', כי שניים המה, 'אדוני' הכוונה אל השי"ת לבדו, ור"ל שתאמרו 'לאדוני', כמו"כ תאמרו אותם דיבורים אבל עם כוונה אחרת 'לעשו'. ומהאי טעמא שלח יעקב מלאכים ממש, כי הם יכולים ביותר להיות מליצי יושר אצל הקב"ה. והנה, כלפי מעלה תאמרו עם לבן גרתי עם הפירוש - 'ותרייג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים', כמו כן ויהי לי שור וחמור' תכווננו ליוסף ומשיח בן דוד לעורר זכות צדיקים אלו. אבל 'לעשו' תאמרו - במשמעות של 'לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר ואינך כדאי לשנוא אותי', וכן ויהי לי שור וחמור וכפירוש רש"י שלא נתקיימה בי ברכתו של אבא, שהוא אמר 'מטל השמים ומשמני הארץ', וזו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ'.

ואפשר להוסיף בדבריו הקדושים, כי יעקב אבינו ע"ה ידע היטב שאין הדבר תלוי כלל בידיו וברצונו של עשו הרשע, אלא אך זרק ברצון השי"ת ובגזירת שמים^א, כי ברצות ה' גם אויבו ישלים עמו ולא יוכל

כה תאמרון לאדוני - הכל כפי הנגזר מן השמים בפרשתן (לב ד-ו), 'וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו וגו', ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה, ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך', וברש"י, מלאכים ממש... גרתי, לא נעשיתי שר וחשוב, אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני הוה גביר לאחייך, שהרי לא נתקיימה בי. דבר אחר, גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי, ותר"י ג מצות שמרתי.

דקדק בה הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע. א. מדוע הוצרך לשלוח מלאכים ממש, ולא הסתפק באנשים. ב. מדוע אמר יעקב למלאכים 'כה תאמרון לאדוני לעשו' (ולא אמר 'כה תאמרון לעשו'), והרי אינו לפניו שיצטרך לדבר בדרך הכנעה ולקראו בשם אדוני. ג. מדוע אמר 'לעשו' בלמ"ד, והרי עפ"י דקדוק הלשון יש לומר כה תאמרו לאדוני עשו. ד. לכאורה קשה על הפי' השני שברש"י 'עם לבן גרתי' - ששמר תרי"ג מצוות, והרי עיקר טעם השליחות היתה 'למצוא חן בעיניך', וא"כ איזה נשיאת חן יהיה ליעקב בעיני עשו בזה ששמר תרי"ג מצוות... אדרבה, נראה שאין זה מביא אלא כעס, שנראה כאומר לו איני מפחד ממך מאחר ששמרתי על כל התרי"ג מצוות ובוודאי יהיה ה' בעזרי, ובשלמא לפי פירושו הראשון של רש"י 'שלא נעשיתי שר וחשוב אלא גר' אכן יש בדיבורים אלו לשכך כעס וחימה ולהתרצות בפני עשו שאין לו סיבה לשנוא אותי, אך לפי הפירוש השני קשה מדוע שמירת תרי"ג מצוות היא סיבה למצוא חן בעיניו. ה. מצינו במדרש (תנחומא א) שפירשו כוונת יעקב ויהי לי שור וחמור', שור זה יוסף שנאמר (דברים לג יז) 'בכור

א. בערש"ק בראשית שנה זו נפטר לבית עולמו יהודי חשוב ה"ה רבי חיים יששכר בן רבי יעקב יצחק ז"ל ברייטשטיין, אשר שימש יותר מארבעים שנה כמלמד מומחה בת"ת בעלזא בבני ברק. בהגיע יום השלושים עלו על קברו בחלקת החסידים באשדוד להקמת מצביה, בני המשפחה וכן כמה מהמלמדים שעבדו יחד עמו בעבודת הקודש. והנה, מתחילה נדברו לערוך את העליה לציון בשעה מסוימת, אך למעשה נתאחר הדבר בחצי שעה. לאחר שאמרו תהילים כנהוג, פתח אחד המלמדים ודיבר בשבחו ז"ל, בתוך דבריו הרחיב איך שכל ימי חייו חיפש המנוח

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

ג

להרע לו מאומה^ג, ואילו אם ח"ו נגזר מן השמים שעשו התחנונים ודברי הפיוס לעשוי, ואף כל ה'דורון' ששלח יפגע בו ויזיקו אזי לא יועיל לו מאומה כל אותם לא יעזור כלום, אלא יפגע בו עשו כי 'ה' אמר לו

במה הוא יכול לעזור לאחרים, והכל לשם שמים בצנעה ובסתור ללא פרסום, וכל המשתתפים הקשיבו לדבריו, כשהדרשן מוסיף, ידוע, שמי שבחיי חיותו השתדל תמיד לעזור ולסייע לאחרים אזי גם למעלה הוא מליץ יושר לעזור ולסייע לבני ישראל.

והנה, באותו הזמן הגיע רכב הובלה גדול עם מנוף (קרעין) כדי להניח מצבה על קבר סמוך במרחק של 5 מטר, לאחר שגמרו הפועלים את עבודתם להניח את המצבה עלו לרכבם והתחילו בנסיעה, אמנם, בכדי לצאת מהמקום הם נסעו אחורנית (רעווערט) ו'בטעות' פגעו באותה מצבה שאך לפני כמה דקות הניחו בצורה מדוייקת וטובה. כל הנוכחים שם צעקו לו מיד שיעמוד מלכת, והראו לו שפגע במצבה, וכמובן, הנהג עצר וירד לראות מה הנזק שנגרם. לגודל הרעש פסק ה'דרשן' מדרשתו, והתקרב עם כולם לצד אותה מציבה אשר הונחה וכבר ניזוקה, אז נזדעק הדרשן, אויה, טעות איומה אירעה כאן, אני הייתי בהלוויה של האישה ששמה מופיע על המצבה שהניחו הפועלים, ולא זה מקום מנוחתה אלא במרחק 100 מטר מכאן... מיד התקשר לבתו שהיא קרובת משפחה של האישה ששמה כתוב על המצבה, וביררו את מקום קבורתה האמיתי ומצאו שזה אכן במקום השני רחוק משם, מיד העבירו הפועלים את המצבה למקומה הראוי והנכון.

ובזה נתגלה להם פלאי ההשגחה, כי מנהג העולם (בארה"ק) להניח מצבת אבן, או ביום השלישים או בגמר י"ב חודש. ואילו כאן הניחו מצבה באמצע השנה, וכל כך למה, כי בעלה האלמן הכין עצמו לבוא בקשרי אירוסין בזיווג שני באותו הלילה, ויש קפידא שלא להתארס בשנית בטרם שמניחים מצבה על קבורת האישה הראשונה...

וראה, איך שבהשגחה פרטית גלגלו זכות ע"י זכאי, שכל חייו היה הנפטר מרבה לעשות חסדים וחיפש להרבות שלום וחסד בין הבריות, לכן סיבבו מן השמים שיתאחר כל ה'מעמד', וגם הביא הקב"ה בלבו של חברו המלמד לבוא במיוחד להקמת המצבה, ולא עוד אלא שיתעכב שם באמירת ההספד, כדי שהפועלים יגיעו דייקא באותה שעה שהקהל עומד סביב הקבר הסמוך של המלמד ז"ל. ואז יסע הנהג אחורנית ויעורר שימת לב של כל הסובבים, וזה מכבר גלגלו שאותו מלמד השתתף בהלוויה אותה אשה המנוחה, ולכן ידע וזכר שהיא קבורה במקום אחר. ושיגלו שקרה כאן טעות איומה, ויובילו את אנשי ההובלה למקום הנכון. ונתגלגל 'טובה' לאותה אשה נפטרת (וכן לבעלה האלמן) ע"י מנוח זה.

ב. ידוע מאמר החכם לרמזו בהאי קרא (משלי ז' ז) 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו', במשל לאיש שנכנס לביתו לאחר עמל יום מפרך, וברצותו לשתות מים לרוויה, ניגש אל הברז (tap), פתחו, ו... אין בו מים, מה עשה, החל מסבב את הברז הנה והנה, ולא הועיל מאומה, טיפל בו עד ששברו ועדיין אין המים באים, הגדיל עשות וקנה ברז חדש, אך... עדיין לא בא קילוח המים, עד שהחל 'מטפל' בצינורות המוליכים את המים, וגם בזאת לא הועיל מאומה, עבר שם חברו וגער בו, מה לך מטפל בצינורותיך ובברזך, פנה נא אל שלטון העיר (עירייה) - הם המוליכים את המים לבתי העיר, הם ניתקו לך את חיבור המים מאחר שלא שילמת חובך על המים, כל עוד שלא תסדר התשלום עמהם לא יועילו לך כל מיני 'חכמות', מריבות טיפולים וטצדקי שתנסה להביא את המים.

כיו"ב ייאמר לדידן, יוצא האיש לרחובה של עיר, ונדמה לו כי פלוני 'סגר' ועצר בעדו את הפרנסה, קרובו או ידידו הזיק לו את השידוך, שכנו הסתיר לו את אור החמה, נהג האוטובוס 'ברח' לו... איש פלוני גנב ממנו את ה'תור' בבנק או אצל הרופא... עד ששירך רגליו והגיע כחמשה מינו"ט (דקות) לפני סגירת הבנק והנה הכספומט (ATM) לא עובד - איזה בנק נחשל הבנק הלזה... זה קלקל את שמו הטוב וזה תפס את (תפקידו) מְשָׁרְתוֹ בעבודה פלונית, וכו' וכו'... מה עושה 'חכם' זה, מחליף ידידים, מדבר סרה בפלוני, מסתכסך עם השלישי, ולרביעי לא ימחל לעולם... שמע נא, לא הצינור ולא הברז בעל יכולת להביא מים, כיו"ב, אין בריה בעולם שיש בידה איזה כח בעולם, הכל מונהג ממעל... פנה נא אל האדרעס (כתובת) הנכונה, שם הוחלט לבטל את החברותא, השידוך, המינוי, התור, הפרנסה והחזקה... ממעל עצרו את השפע ורק משם יחזירו את השפע לידך. אז 'גם אויביו ישרים אתו' - דעתו תשלו וטירוף הדעת שאחזו ייעלם מעליו, כי אז יהא בידו לקבל את כל הבא עליו בשמחה ונחת רוח.

ג. וכבר כתב הרמב"ן (לב ל) בפרשתו על שאמר שרו של עשו ליעקב 'למה זה תשאל לשמי' בזה"ל, אמר, אין לך בידיעת שמי תועלת, כי אין הכח והיכולת בלתי לה' לבדו, אם תקראני לא אענך ומצרתך לא אושיעך, עכ"ל.

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

יצחק כתיב 'ואוכל מבל' (כו ג) ואצל יעקב כתיב כאן בפרשתן יש לי כל. ולכאורה צ"ב, כי ברכות הללו נראים כמו שהיו בזמן צער, דמה שנאמר באברהם 'וה' בירך את אברהם בכל' היה באותה שעה שעמד אחרי קבורת אשתו, כשמתה בעוד שלא זכתה להכניס את בנה יחידה תחת החופה, גם יצחק יושב ובוכה, כדאיתא בחז"ל על הפסוק 'וינחם אחרי אמו' שעד שנשא את רבקה ישב ובכה על אמו (בראשית כד סו, עיי' רש"י, ספורנו), ולא עוד אלא שאברהם נשאר עם בן רשע 'ישמעאל', ודייקא או כתיב 'וה' בירך את אברהם בכל'. ומה שנאמר גבי יצחק 'ואוכל מבל', היה בשעה שחרד יצחק חרדה גדולה וראה פתחו של גיהנום פתוח לפניו (בר"ר סו ב), ונתברר לו מהותו האמתית של עשו בנו 'אהובו', ואז אמר 'ואוכל מבל'. כיו"ב האמור ביעקב 'יש לי כל', היינו בשעה שמצא את עשו בא לקראתו עם ארבע מאות איש להורגו, ואז אמר 'יש לי כל', ולכאורה צ"ב, מדוע הננו מייחלים ומצפים להתברך כאותם ברכות שנאמרו בזמני קושי, לא במצב של שלווה, בשמחה ונחת.

קלל, משום כך אף ששלח להתרצות אצל עשו [כי מחובת האדם לעשות 'השתדלות'], מ"מ עיקר בוננתו היתה כלפי שמיא, שמן השמים ירחמו עליו וממילא לא יוכל עשו להזיקו, ובתוך כדי עשיית ההשתדלות נשא עינו למרומים בבקשת עזר וסיוע. וכמו שמסיים ה'נועם אלימלך' לבאר מה שאמר יעקב 'ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך' בהאי לישנא קדישא, ר"ל ויעקב היה גם בן מתפלל לפניו עתה בדברו עם המלאכים, ואמר זה ש'אשלחה' הוא עיקר בוננתי 'להגיד לאדוני' בוראי ויוצרי להוכיר לפניך זכותי וזכות הצדיקים 'למצוא חן בעיניך', עכ"ל"ק.

ויזרח לו השמש - דייקא בעת החשיכה יאמין שעוד מעט קט תזרח השמש

בפרשתן (לג יא), 'יש לי כל'. הנה תיקנו לומר בברכת המזון 'כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מבל כל... בברכה שלימה' והיינו, כי אצל אברהם נאמר 'וה' בירך את אברהם בכל' (כד א), אצל

ומקור הדברים מצינו כבר ב'ירושלמי' (ברכות פ"ט ה"א) 'אם בא על אדם צרה, לא יצווח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי יצווח, ואני עונה לו מיד הדא הוא דכתיב (יואל ג ה) 'כל אשר יקרא בשם ה' ימלט'. ומעניין לעניין באותו עניין, כה פירש הרה"ק מקאצק זי"ע במה שנאמר 'וישלח יעקב מלאכים לפניו', שיעקב אבינו שילח את המלאכים מאתו 'כי אין צריך לעזרתם, כי השם ב"ה יוכל לעזור בלי מלאכים'... (הובא באמת ואמונה: אות שי"ד).

ד. בעת מגורי הגרי"ז מבריסק צצוק"ל בוילנא, היה השלטון מחרים מזמן לזמן 'דירות' עבור קציני הצבא ופקידי הממשל, ובתמורה היו נותנים לבני הבית דירה מחוץ לעיר. על כל דירה שהיתה ברשימת הצבא היו בני הצבא תולים מודעה על דלת הבית שייטכן ויצטרכו את דירתם, להיותם מוכנים אחר הודעתם בשנית - לעזוב את הבית תוך ארבעים ושמונה שעות. ביום מן הימים בהגיע אחד מבניו מבית המדרש וירא על השולחן 'מודעה' כזאת, ועוד אמר לו הגרי"ז כי הודיעו להם שתמורת דירתם יקבלו בית מדור הרחק - מחוץ לעיר. החל הבן לחשוש, מה יהיה, האם נאלץ לעזוב את וילנא, אותו היום 'יום שלישי וישלח' היה, ופתח הגרי"ז חומש בראשית ואמר - לאחר שנאבק יעקב עם המלאך שרו של עשו, אמר לו המלאך 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל' (לכ כט), ופירש"י, 'עם אנשים' - עשו ולבן, ולכאורה קשה, הרי עדיין לא נפגש יעקב עם עשו, ועדיין לא הוכרעה מלחמתם כלל וכלל, והיאך אמר לו המלאך - כי שרית ותוכל, אלא, צריך לומר, שכל מה שיארע כאן בהאי עלמא, אינו נקבע כי אם ממעל, ואם ניצח יעקב את 'שרו של עשו' נחשב כמו שכבר הוכרעה המלחמה, וכבר אפשר לומר 'ותוכל' לו לעשו. כמו כן לענייננו, אין להתייחס כלל למה שאומרים פקידי הצבא כאן בעולם, כי אם למה שאומרים בשמים, ואם מן השמים אמרו שנשאר בביתנו - לא יועיל להם כלל לשנות את הכרזת מעלה, והעידו בני המשפחה, כי במשך אותם הימים הרבו בני הצבא לבוא ולבדוק את ה'דירה', ויהי אך פתחו את דלתות הבית והחלו להיכנס, מיד נסו משם כל עוד נפשם בכפם, על אף שהדירה היתה ממש גדולה ומרווחת. והיה הדבר לפלא, כי בני הישיבה שנתרו בוילנא סיפרו, כי מיד למחרת היום שעזב הרב את העיר, הגיע אחד מקציני הצבא לדור בה.

ולדין ייאמר, כאשר קול צחצוח חרבות נשמע, הרי הדרך לנצח במלחמה כנגד כל שונאי ישראל ימ"ש היא על ידי ה'נצחון' במקום הקרב האמיתי - בבית דין של מעלה, ע"י שנתקרב לאבינו שבשמים, כשנחפשה דרכנו ונחקורה ונשובה עד ה', וע"י ריבוי התפילות והתחנונים, ואם ננצח 'שם' ממילא כבר 'ותוכל' ונצל כאן בעולם הזה...

זקנו הרה"ק החתם סופר זי"ע תו"מ פר' ויצא, בשם רבו הרה"ק רבי נתן אדלר זי"ע) להטיף שללי תחיה וחיווק לכל אלו שנראה להם כי שקעה עליהם חמה שלא בעונתה... כדאמרי אינשי - היו זמנים טובים, אבל היום... כל מצבם ומעמדם חושך ואפילה, ואינם רואים כל אור בחייהם, ילמדו ממעשי אבות - כי גם כאן שקעה החמה על יעקב אבינו באמצע היום, והיה נראה שהפסיד ב' שעות מאור היום, אבל לפי האמת אותה שמש ששקעה וחדלה מהאיר על הארץ הייתה בוקעת ועולה לו כש'ותקע כף ירכו' - כשהוא בעצמו היה צריך לה לסוף כ"ב שנה, כשהיה צולע על ירכו והקדימה רפואתו בב' שעות... והרי שכבר שנים רבות קודם צליעתו כבר הוכנה רפואה למכתו, נמצא שמה שנראה כרעתו היה בעצם לטובתו ולעזרתו, ובאמת כל הקשיים הם הם 'זריחה' עבורו.

וזאת הברכה בה יבורך גבר ירא ה', שיהיה תמיד שמח בחלקו בהנהגת הבורא ית' עמו, וגם

ויש מפרשים, דוודי אכן הברכה השלימה, שאף בזמני קושי ויסורים אינו נופל בקרבנו, אלא מתחזק להאמין בה' כי הוא עשה ועושה את הכל לטובתו הנמורה, וכך מצינו במעשיו של אברהם אבינו, שאף אחר פטירת שרה התחזק, כדכתיב (ג' ג) 'ויקם אברהם מעל פני מתו', ולא נתן לעצמו ליפול, גם יצחק אמר דבריו 'ואוכל מכל' בעת שראה גיהנום פתוחה לפני בנו, ויעקב הכיר בחסדי הבורא ובכל עת אמר 'יש לי כל', זוהי ברכה השלימה, זוהי בקשתנו 'כן יברך אותנו בברכה שלימה' - שנזכה להתחזק בכל עת, ולהכיר בהשגחת הבורא שכל הנהגתו עמנו היא לטובה" מבלי להתייאש.

בן מצינו עוד בפרשתו, דכתיב (ל' ג) 'ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנאל והוא צולע על ירכו', וברש"י, ומדרש אנדה ויזרח לו, לצרכו, לרפאות את צלעתו... ואותן שעות שמהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע, מהרה לזרוח בשבילו. רמז נפלא נתן ה'שבת סופר' (להגר"י ערנפעלד, בפרשת ויצא סוף דיבור השני, עפ"י דברי

ה. היה אומר הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל בשם החסיד הנודע רבי לייבל קוטנער זצ"ל, אשר עברו עליו בחייו ייסורים רבים ובפרט בתקופת המלחמה, צרות ויסורים שונים ומשונים, ומרגלא בפומיה, שלא מצינו בין האבות הקדושים מי שעבר צרות רבות ורעות כמו יעקב, חדשים לבקרים נתרבו צרותיו, מתחילה בצרת לבן, צרת עשו וצרת דינה ויוסף, ודייקא אצלו כתיב 'ואתה אמרת היטב איטיב עמך', ללמדנו שאין אנו יודעים מהי הטובה האמיתית לאדם, וכמו שאכן היה, שע"י כל אלו הצרות זכה יעקב להקים י"ב שבטי י-ה ומיטתו שלמה.

ו. וכבר רמז לה רבינו 'הרוקח' (בסידורו), בכתוב (תהלים קיח ה) 'מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה', פירוש, מן המיצר קראתי - אל ה' - ראה נא ה' בעניי וצרתני, כי צר לי מהר ענני, ענני - ענה לי הבורא ית', לא כן בני, הינך במרחב' - אין כאן צר ומצוק, רק בעיני בשר נראה הדבר כ'צרה', אבל באמת הכל 'מרחב' וישועה.

חשבון נפלא שמעתי מאחד מגדולי ראשי הישיבות בני. כי הנה אם נראה אדם נוסע בכלי רכב יקר עד מאד אף במקום חשש קלקול לרכבו - נסיק כמסקנא כי הצורך להגיע לאותו מקום חשוב ושווה לו הרבה יותר מסכום שוויו של הרכב, כמו"כ אם נראה אדם הנקרא כ'שפוי' עושה מעשה שטות ונכנס לביהמ"ד מבלי אנפילאות ומנעלים לרגליו וכל רואיו יתמהו 'מה אירע' לו וכי נשתבשה דעתו ח"ו - לא ולא, אלא מן הנראה כי איש פלוני הבטיח לו בעד 'שטות' כזאת כמאתיים אלפי דולר וכל כיו"ב, ומכאן שבכל דבר הנראה כמשונה תאמר בע"כ כי הטובה הנצמחת ממנה גדולה פי כמה וכמה מהפסד עשיית ה'שטות'... אמור מעתה, כשרואה האדם שהקב"ה מתנהג עמו בהסתר פנים וכדו' בע"כ תאמר כי הטובה שתצמח לו מקושי זה שווה פי כמה וכמה מקושי זה...

ומרומזים הדברים ב'חובות הלבבות' (הקדמה לשער הבחינה) שיש לנו להודות על הייסורים כי בוודאי טמונים בהם טובות הרבה והם לצורך טובה גדולה יותר מגודל הקושי שעובר עליו בזו העת.

ז. וזו היא עבודת החיים של איש יהודי להתחזק באמונה יתירה ולדעת שכל העובר עליו הן לטב והן למוטב הכל הוא ברצון הבורא ית"ש ולטובתו האמיתית. בעלי הרמז נתנו רמז לדבר בלשון הכתוב (תהלים כ' ג) 'ינחני במעלי צדק', שתיבת ינחני נקראת גם מתחילתה לסופה וגם מסופה לתחילתה, ללמד בכל מצב שהוא הן כשנראה שהדברים מתנהלים ב'ישר' ואף כשנראה שכל ההנהגה היא 'להיפך'... תמיד הקב"ה ינחני במעגלי צדק, הכל בהשגחה עליונה להביאו לטוב הנצחי ולהנחותו במעגלי צדק.

ח. ידועים דברי חז"ל (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב (תהלים קיב א) אשרי איש איש ירא את ה', ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב (שם קכ ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

האדם המתפלל ולהצילו בגשמיים וברוחניות, כי הנה כתיב בפרשתן (לב ו) שיעקב שלח לאמר לאחיו עשו 'ויהי לי שור וחמור צאן' וגו', ומבאר רבינו בחיי, שבאמת היה לו להקדים את הצאן ולאחר מכן לומר 'שור וחמור', שכן הוא הדרך בכל מקום, מפני שהצאן הוא המין הנכבד והנבחר מכל הבהמות (ומוכיח בן מתוך הפסוקים הנאמרים באברהם ויצחק שתמיד מין הצאן קודם לכל הבהמות). ומה שלא הקדימו בכתוב הזה, לפי שלא רצה להתרים בנגדו, שהרי כל כעסו של עשו על יעקב היה על לקיחת הברכות, ומעשה זה היה ע"י צאן וכמו שאמרה רבקה ליעקב 'לך נא אל הצאן' (כו ט), על בן איחר את הזכרת הצאן, כדי שלא להתגרות בו.

מעתה תמוה, מדוע כששלח לו את ה'דורון' שלח תחילה צאן כדכתיב (לב טו) 'עזים מאתים ותישים עשרים'. ומבאר רבינו בחיי כאן קודם תפילה כאן לאחר תפילה". וז"ל, והנה לפי מה שכתבתי למעלה, שלא רצה לפתוח לו בצאן בפסוק 'ויהי לי שור וחמור', למה פתח עתה במנחה בעזים ותישים והרי מין הצאן הם וכו', והענין כי קודם שהתפלל

בשעת הצרה לא יהיה זועף ודואב^ט אלא יאמין שעוד 'תזרח לו השמש', ויראה בישועת ה' כי תבוא.

והלא הם כה דבריו כאש של ה'כל בו' (סי' עה) לבאר לשון הברכה בשמחת נישואין 'שהכל ברא לכבודו, וז"ל, לכבודו - שכבוד השם בשמחת הנפש, כדי שתהיה מוכנת לקבל מהודו, כי היגון סותם מקום הנפש והיא מחיצה מפסקת בינה לבין אלוקיה, שאין ראוי לאדם שיכעוס רק שיקבל גזירת ה' מאהבה, שכל מי שנותן מחשבת היגון בליבו קרוב לכפור בה' יתברך, הלא תראה שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה, וזהו כבודו יתברך, עכ"ל. הא למדת, שכבוד השי"ת הוא השמחה שאדם שמח בקבלת הנהגתו עמו בשלימות האמונה.

התקין עצמו לתפילה - כוחה של תפילה

בפרשתן (לב ט), 'אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה', וברש"י, התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון, לתפילה, ולמלחמה. נוראות למדנו בפרשתן בכוחה של תפילה להושיע את

בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא', ודקדק ה'שבט מוסר' (בספרו 'עיני העדה' משל"י) מדוע נקטו חז"ל לשון הנהנה מיגיעו ולא אמרו האוכל, וכמו שנזכר בכתוב יגיע כפיך כי תאכל. אלא שאין הדברים אמורים אלא במי שנהנה דייקא, כלומר שמתרצה בהנהגת הבורא עמו 'ונהנה' ממנה - שמכיר בדעתו שאם ככה העמיד הקב"ה את צורת חייו שיצטרך להתייגע לפרנסתו סימן שזו הטובה השלימה עבורו, איש כזה הוא הגדול מ'ירא שמים', ואשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

ט. באופן נפלא אמרו לפרש בדברי הגמ' (עירובין נד.) 'האי עלמא כבי הילולא דמיא', שהנה העובר על יד בית חתנות יראה בכל יום 'כיצד מרקדין', אנשים ששים ושמים, אך פשיטא לו שאין אלו אותם אנשים שכל יום הם רוקדים ושמים, אלא היום פלוני הוא בעל השמחה ולמחר אלמוני הוא המחונן, וכך על זה הדרך בשאר הימים. ולזה המשילו את האי עלמא, כי גם אם 'היום' לא טוב לך והינך רואה את השני כשזורחת לו השמש, אל תעצב ואל תקנא בו, כי כך דרכו של היום, היום הוא 'בעל השמחה' ולמחרת אתה תהיה בשמחה... י. שמעתי לבאר בטעם שנקט רש"י בסדר זה דייקא דורון תפילה ומלחמה, ולא באופן אחר כגון תפילה דורון ומלחמה, וביותר יש להקשות שהלא כפי סדר הפסוקים בעניין אכן מבואר שהקדים להתפלל לפני שליחת הדורון, ומדוע שינה רש"י וכתב שלא כפי סדר העניין. אלא שרש"י בא ללמדנו יסוד גדול בעניין קבלת התפילה, שהקב"ה הנהיג עולמו שעל פי דרך הטבע התפילה פועלת את פעולתה, על כן העדיף רש"י למנות את התפילה בין דורון למלחמה, כי כשם שדורון ומלחמה מועילים 'בדרך הטבע', כך גם פועלת התפילה. וכבר מצינו בדברי המהרש"א (קידושין כט: ח"א ד"ה אפשר) שאע"פ שאמרו חז"ל (שבת לב.) שמי שעושים לו נס מנכים לו מזכויותיו, אך אם פעל את הישועה על ידי תפילה אין מנכים לו מזכויותיו, וכלשונו 'ואין זה מיקרי דרך נס'.

יא. סיפר רבי יוסף דב רוזנשטיין ז"ל מבני ברק, לפני כשישים שנה השתוללה בארץ הקודש מגפת שיתוק ילדים 'פוליו' ל"ע, גם בתו של רבי יוסף חלתה במחלה זו, בלילה אחד כשהמצב נעשה נואש ומסוכן, רץ ר"י שהיה ממקורבי החזו"א באמצע הלילה אל החזו"א מתוך החלטה שאם ימצאו ישן יעירונו - לנוכח מצב בתו העומדת בסכנת חיים ממש, בהכנסו לביתו של החזו"א מצאו עומד ופניו אל הכותל, ובעינים עצומות כמו בתפילת 'שמונה

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

ארצה שבע פעמים - אף אם נפל שבע פעמים עד 'לארץ' ישוב ויתחדש

בפרשתן (לג ג) 'וישתחו ארצה שבע פעמים', נוראות מצינו במדרש (בר"ר עח ח) 'למה שבע, על שם כי שבע יפול צדיק וקם' (משלי כד טז), וכלומר שיעקב אבינו בא ללמד את בני ישראל, שגם אם יפלו נפילה אחר נפילה, עד שכבר השתחוו ל'עשו' שבע פעמים עדיין בידם לקום ולהתחזק² ולהתחדש כאילו לא היה³.

תפלתו לא רצה שיפתחו לו המלאכים בלשון 'צאן', כי חשש פן יהיה בזה סיבה לעורר שנאה ומזכרת חובה להזכיר לו ראשונות, אבל עתה אחרי שהתפלל לא פחד ממנו כלל (ולא די שלא פחד להזכיר הצאן), אלא אדרבה פתח לו בעזים, כדי להודיעו, אם דעתך להלחם בי לא תוכל, שהרי קבלתי הברכות ע"י שני גדיי עזים, ואמר לי 'הוה גביר לאחיך' (כו כט), ולך אמר 'ואת אחיך תעבוד' (שם מ).

עשרה' הוא מברך אשר יצר. כמוכן שהחזו"א לא הרגיש כלום, אבל משגמר את הברכה 'רופא כל בשר ומפליא לעשות' זעק רבי יוסף אמן.

החזון איש הפנה פניו לראות 'מי הוא זה ואיזה הוא' שנכנס לביתו באמצע הלילה ומצא את רבי יוסף, נענה אליו ואמר, יוס'ל מה אתה עושה אצלי עכשיו, השיב ר"י, רבינו, כך וכך מצבה של בתי. אמר לו החזו"א, יוס'ל, אל תדבר נארישקייטן (שטויות), לך הביתה כי מצב בתך טוב מאד. אבל רבי יוסף בשלו, רבי, המצב קשה. אמר לו החזו"א בשנית, יוס'ל אל תדבר נארישקייטן, הרי אני אמרתי רופא כל בשר ומפליא לעשות ואתה ענית אמן, בוודאי הוטב מצבה לגמרי, רבי יוסף חזר לביתו וגילה שירד ה'חום' (פיבער) (הובא גם במעשה איש, ח"ג עמוד רכה).

מעשה היה בעיה"ק ירושלים לפני כשבעים שנה שנולד בן להגאון רבי נחמיה בקר זצ"ל, מיד אחר לידת הבן הייתה היולדת בסכנת נפשות, עד שאמרו הרופאים ובראשם הרופא המפורסם ד"ר שיקלוש שמטעם 'פיקוח נפש' חייבים לנתח בגופה להציל את חייה - אבל הם מודיעים בזאת שהרך הנולד להם יישאר 'בן יחיד', כי לא תוכל ללדת עוד בנים. מיד שילם רבי נחמיה לרופאים את דמי הניתוח והחלו להתכונן לקראת הניתוח, ברגע האחרון החליט ר"נ לרדת לבני ברק לשאול את דעת קדשו של החזו"א האם לעשות הניתוח או לאו (באותם הימים לא היו הדרכים מצויות כהיום, והדרך מירושלים לב"ב ארכה כמה שעות בטלטולי דרכים קשות), בבואו לשם עמד החזו"א ב'נטילת ידיים' שלפני תפילת המנחה, אמר לו ר"נ, באתי הנה בשאלת 'פיקוח נפש', אמר לו החזו"א, שאל נא את שאלתך, גולל ר"נ באזני החזו"א את מצב בני ביתו, ויען לו החזו"א 'וכי מה שאלה יש כאן - הרי פיקוח נפש יש בדבר', עליכם לקיים את ציווי הרופאים ולנתח. לאחמ"כ שאלו החזו"א האם כבר התפלל מנחה וענה בלאו, א"ל החזו"א התפלל עמנו... אחר תפילת המנחה - כשרצה ר"נ למהר לחזור לעיה"ק ירושלים, קרא לו החזו"א וביקש מעמו - חזור על שאלתך, חזר ר"נ על שאלתו, אמר לו החזו"א סע לביתך לשלום, ואל תעשו את הניתוח, נתפלא ר' נחמיה, והרי הרב אמר לי שמה שאלה יש כאן, פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה. ענה לו החזו"א, כאן לפני מנחה כאן לאחר מנחה... (הוסיף ר"נ לשאול, ומה עם התשלום שכבר שילמתי לרופאים - אמר לו החזו"א אם הרופאים יחזירו לך את המעות מעצמם קחם מעמם, ואם לאו אל תתבעם...) בחזרו ל'בית החולים' ותשובת החזו"א בפיו רגזו עליו הרופאים מאד, בצעקתם כי רבה, הרי בעסקי נפשות עסקינן כאן והיאך אפשר להסכים שלא לנתח, כי לדעת הרופאים היה זה בגדר 'מאבד עצמו לדעת'... אך הוא ענה לעומתם - הרב אמר שלא לנתח... לאחר כמה ימים נתגלה גודל הנס ורוחב דעת תורתו של החזו"א, כי מצאו בגופה 'זיהום' שאי אפשר להעלות על דל שפתיים גודל הסכנה שיש בזיהום אחרי ניתוח. ואכן האשה האריכה ימים ושנים רבות וארוכות, ואף ילדה לאחר מכן עוד תשעה בנים ובנות בבריאות השלימה (ואף את המעות החזירו הרופאים בשלימות).

הוסיפו בני המנוח ואמרו, כל ימיו של אבינו היה חוזר בפנינו - הביטו וראו אף אצל אדם גדול כהחזו"א איזה נפקא מינה היה לפני תפילת מנחה ולאחריה, כי בתפילה אחת אפשר לאדם להפך כל מצבו ומעמדו לבלי הכר, לטובה ולברכה.

יב. ולעולם אל יתייאש מחמת ה'ירידות', כי אכן זה כל האדם... רק מלאך אין לו ירידות, ואילו קרוץ מחומר תמיד הוא במצב של עולה ויורד, ודייקא לכן בחר בו הקב"ה. ושמעתי מפי איש נבון וחכם משל נאה, לאחד שרצה לבדוק האם ה'ווינקר' (blinkers) שברכבו (פנסים קטנים הקבועים בצדי הרכב מימין ומשמאל, ומדליקין אותם כשרוצים לפנות לימין או לשמאל, כדי להזהיר את הנהגים שמאחוריו) פועל כתיקונו או שמא צריך להחליפו, ואמר לבנו הקטן שישב על ידו, צא החוצה ואמור לי האם הוא 'עובד' כראוי אם לאו, יצא הבן ועמד מלפני הרכב, הביט היטב, והכריז עובד, לא עובד.

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

ולא עוד, אלא מבואר בספרים כי הנפילה היא חלק מחלקי העליה הבאה לאחריה (אם הנופל אינו מתייאש), וכמו שאמרו חז"ל (גיטין מנ.) 'אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם', נמצא, שאדרבה הדרך לעלייתו של אדם תבוא לו רק ע"י המכשול והנפילה". וכמו שכתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (לעיל ח א) שבע יפול צדיק וקם, כלומר כל שבע הנפילות יחשבו

לקימה. והוא כדמיון אדם הרוצה לזרוק דבר למעלה שמתחילה ישפיל עצמו למטה, ועי"ז תהא הזריקה ביותר כח, ותעלה יותר למעלה או יותר למרחוק".

וכפי שפירש הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע (ויחי) בהא דאיתא בגמרא (ב"מ נט.) 'אוקירו לנשייכו כי היכי דתיעתרו', ונרמז בזה, כי 'נשייכו' הוא מלשון

עובד, לא עובד. עובד, לא עובד. וחוזר חלילה... נענה לו אביו, אוי, רק בן 'קטן' מדבר כך, הטרם תדע כי אם הפנסים נדלקים ונכבים וחוזרים ומאירים ושוב נכבים הרי זה מורה שאכן הוינקער עובד כראוי... ואדרבה, אם היו הפנסים דולקים ברציפות ללא הבהוב היה זה סימן על תקלה וקלקול...

לדין ייאמר, העליות והירידות הם חלק מכל מהותו של אדם, וסימן ברור הוא שהוא 'חי', וזה כל עבודת האדם בחיי חיותו, ורק 'מת' או 'מלאך' אין לו ירידה ואינו 'נכבה' לעולם...

עוד משל למה הדבר דומה, כי הנה נתחדש בימינו אנו, אשר הרוצה לייפות את חצר ביתו וכיו"ב על ידי שיגדל שם 'דשא', שאינו צריך לטרוח ולעמול בשתילת מיני דשאים ולהשקותם עד שיצמחו לגובה, אלא ניתן לקנות 'דשא סינטטי' (Synthetic Grass), והוא עשוי ממין גומי (Rubber) בצורת דשא, ירוק ורענן כגן רטוב... ולכשתרצה לדעת האם הדשא שלפניך הוא 'אמיתי' או 'מזויף' יהא כלל זה נקוט בידך, אם כולו 'חי' ירוק ורענן ואין כאן שום עשב שנבל הרי זה מוכיח בעליל שאינו אלא 'סינטטי'... אולם אם תמצא פה ושם שהדשא הוא צהוב או חום, וכן ישנם מקומות בהם הדשא כמוש ונבול או לא צמח בהם כלל דשא - בוודאי זהו צומח מן האדמה ממש. וכך על דרך זה ממש לענין מציאות האדם, מי שיש בו עליות וירידות, 'כתמים' פה ושם, 'צבעים' וגוונים שונים סימן שאכן אדם חי הוא... אך אם יראה בפניך אדם מושלם בתכלית הרי זה טעון בדיקה...

וכבר היה מעשה אצל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע ששבחו בפניו על בחור פלוני שהוא בן עליה, וכלל אין לו יצר הרע, ענהו ה'חזון איש', א"כ אינו אלא 'בעל מום'... כי זה כל האדם - שיש לו יצר והוא מתגבר עליו לעשות רצון קונו.

יג. ולעולם יש ביד האדם לעזוב את דרכיו הנלוזים ולשוב ולהתחדש, כדכתיב בפרשתן (לב כג) 'ויקם בלילה הוא וגו' אחד עשר ילדיו', וברש"י, 'ודינה היכן הייתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם'. ומכאן עורר הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל עד כמה מצפה הקב"ה על כל יחיד ויחיד מבני ישראל שישוב אליו בתשובה שלימה - ואפילו על רשע כעשו. שהרי כאן נענש יעקב על שמנע מעשו ספק סיוע לחזור בתשובה, ולא עוד, אלא שבאותו זמן היה עשו בן צ"ח שנה, ואעפ"כ המתין לו הבורא ל'תשובה', ומה נענה אנו אבתרי, בעת שאנו רואים צעירי הצאן או אברכים במיטב שנותם שכבר הגיעו למסקנא שעבר עליהם הכלח, ולהם כבר אין מועילה התשובה...

כעין זה איתא ב'מסכת גרים' (פ"ד מ"ג) לבאר הטעם שציווה הקב"ה את אברהם למול את עצמו רק בהיותו בן צ"ט שנים ולא מקודם לכן, כי אילו היה אברהם נימול בהיותו בן עשרים שנה שוב לא היה גר בן עשרים ומעלה מתגייר, ורצה הקב"ה שלא לנעול דלת בפני גרים, על כן נתאחר מלצוותו עד שהגיע לתשעים ותשעה, וממילא יש כח ביד כולם להתגייר - שהרי עדיין לא הגיעו ל'זקנה' כזו... ומעתה קל וחומר אם כה רצה הקב"ה לסייע ביד נכרים מאומות העולם שיוכלו להיכנס תחת כנפי השכינה, עד כמה חפץ הקב"ה בעמו ישראל... ופשיטא שכל אחד ואחד יכול 'למול' את עצמו וערלת לבבו, ולכל הפחות עד היותו בן צ"ט...

יד. על פי זה ביאר הגה"צ רבי דן סגל שליט"א את לשון הכתוב שבע יפול צדיק וקם באופן נפלא, שלא נאמר 'צדיק יפול שבע ויקום', כי לפני 'יפול שבע' אין 'צדיק'... ורק לאחר שכבר נפל והתחזק ניתן לומר עליו שאכן הוא 'צדיק'...

טו. פוק חזי מדרכו של עולם, בבואם לציין סימן טוב על איזה דבר הריהם מסמנים ווי כזה v, וסימן זה נעשה על ידי שיורדים עם הקולמוס ורק לאחמ"כ חוזרים לעלות, נמצא שההצלחה באה על ידי הירידה שהיא המביאה לעליה.

שמלותיכם - שבכל עת יהיו בגדיכם לבנים (קהלת ט ח), ואז יהיה בידם לבוא אל שער המלך.

הנה כתיב בפרשתן (לב יג) 'ושמתי את זרעך כחול הים', וכבר דקדקו (עיי' באגרא הכלה ובהעמק דבר להנצי"ב), מדוע הזכיר הברכה של חול הים ולא כוכבי שמים. וי"ל, לרמז לבני יעקב את הדרך ילכו בה - להשמר מדרכו הרעה של עשו וממשיכי דרכו, להיות מרוחק מהם כדבעי, והוא ע"י גדרים וסייגים שמעמידים בני ישראל, כאותו 'חול' אשר הוא גבול לים ושומר לבל ישטפו מימיו האדירים את כל העולם, כך 'גדרים' הללו מעכבים אותם ומרחקים אותם מהשפעת הגוים עליהם (ולדין, השפעת הרחוב הקלוקל וגרורותיו), ומלהתערב בענייני הגוים, וזה נרמז ב'חול' שהוא גדר וחומה לים, וזאת נתברך יעקב אבינו שיהיה לבנו כח להעמיד גדרים וסייגים ולהיות שמורים מהשפעת הגוים"ח.

נשייה וכמו 'כי נשני אלוקים', וצריך להוקיר ולייקר את זמני השכחה בהם 'שכח' מדרגתו ונפל, כי ירידה זו היא צורך עלייה וכל תכלית השכחה היא כי היכי דתיעתרו - להביאו לעשירות' ולמדרגה עליונה יותר.

בנרחק מפני עשו - חובת האדם לברוח מהיצר

בפרשתן (לה ב), 'ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הניכר אשר בתוכם והיטהרו והחליפו שמלותיכם', וקצת צ"ב, מהו אומרו אשר בתוכם, היה לו לומר 'אשר בידכם', ומפרש ה'כלי יקר', דבא לרמז על היצר הרע' כמאמרם ז"ל (שבת קה:): 'לא יהיה בך אל זר (תהלים פא י) - איזהו אל זר שבנופו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע'. על כן הזהירם תחילה הסירו את אלוהי הנכר אשר 'בתוכם' - היטהרו מהרהורי חטא ועוון"ז, ואחר כך והחליפו

טז. וכבר אמר הרה"ק הבית אברהם זי"ע, המנהג ללמוד ביא"צ (יום השנה) פרקי משניות המתחילות באותיות כשמו של בעל היא"צ, והנה פרק המתחיל באות צ' אינו בנמצא רק בסדר טהרות, כי אין צדיק אלא מי שעוסק בסדר טהרות - ומטהר ומקדש עצמו בכל עת ושעה.

כלל ראשון בקדושה, שישמור האדם על עצמו, ויכריז, אכן, קדוש אני, אינני מדבר ומתדבק עם כל צרוע וכל זב... לא אתערב בין אנשים או מקומות שאינם שמורים וגדורים בתכלית בגדרי הקדושה. ידועים הדברים שמתחילה היה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע מסובב בין הערים והעיירות למכור את ספריו - משנ"ב ושאר ספריו הקדושים, ובאותה שעה עדיין לא הכירוהו כל כך במקומות המרוחקים מעיירתו ראדין ולא הייתה לו אכסניא ראויה לשמו, פעם אחת קראו אחד מה'בעלי בתים' להיות אורחו בסעודות השבת, שאלו ה'חפץ חיים' מי ומי המסובים בשולחנכם, הביט בו האיש בתמהון, כאומר, תן תודה למיטיבך ואל תחקרהו אודות המסובים בשולחנו, ענה לו הח"ח, שמי ישראל מאיר מראדין, אני חברתי את המשנ"ב ועוד ספרים, על כן שאלתי אותך אודות שאר המסובין כי לא אוכל לשבת רק עם אנשים מהוגנים...

סמך לזה מצא בפרשתן שאמר יעקב לעשו 'עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי - ולא למדתי ממעשיו', והרי יעקב עניו היה, אלא כה אמר יעקב, שמע נא אחי, אף עתה בבואי לעשות שלום עמך לא אשחית נפשי ואעקור קדושתו בעבורך, כי גם כשישבתי בבית לבן עמדתי בעוז קדושתו ולא למדתי ממעשיו הרעים... כי לא יהודי פשוט אנכי ולעולם לא אתדמה אליך ואל מעשיך. הרי לך פרק בהלכות 'ויגבה לבו'.

כדברים האלו פירש גם הנצי"ב ב'העמק דבר' את האמור בפרשתן (לג יט) 'ויחן את פני העיר', שלא נכנס לדור בעיר אלא חנה חוץ לעיר ונקרא פני העיר, והוא כמידתו של יעקב להיות בדד ולא מעורב עם אומות העולם.

פעם בא יהודי לפני הגרי"ז מבריסק זי"ע (בפרשת וישלח) ואמר לו בביאור דברי רש"י עה"פ 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה... ויהי לי שור וחמור' ופירש"י 'ולא למדתי ממעשיו הרעים'. והיינו, שיעקב אמר לעשו, אם תתמה היאך 'עם לבן גרתי' בכפיפה אחת ואפילו הכי 'לא למדתי ממעשיהם הרעים'. אין זה אלא כי ויהי לי שור וחמור - דימיתו אותם בעיני כשור וחמור ותו לא מידי, ומה לי ולהם... על ידי כן לא למדתי מאומה ממעשיהם הרעים.

הדברים מצאו חן בעיני הגרי"ז, וכה אמר, אין זהו 'פשוטן של דברים', אבל הדיבורים גופא נכונים וקיימים. כי רבים חללים הפילו 'חברים רעים', ולזה העצה שיביט עליהם כ'שור וחמור' שהרי הנמצא בסביבת שוורים וחמורים אינו לומד מהם 'הנהגות' וארחות חיים.

יז. הנה מצינו שיעקב שלח לאמר לעשו 'עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי...' מהו לשון שמרתי ולא אמר קיימתי וכיו"ב, ומבאר הגה"ק משוראן זצ"ל (בעל השבט מישור), כי שמירה מלשון משמרת וגדר, כיצד אכן הצליח לעמוד

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

וביותר צריך להיזהר מהיצר העושה עצמו כאחיו וידידו לו רע^ט, וכך ביאר הרה"ק הקדושת לוי זי"ע במה המתכוון רק לשלומו ולטובתו, ובקרבו חורש שאמר יעקב (לכ יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' -

בצדקותו במקום הרשע בין לבן וחבריו, רק ע"י עשיית גדר וסייג. ולמדנו, כהיום הזה כאשר אש היצר בוער עד לב השמים, אין לנו דרך להשאר בתוככי הקדושה רק ע"י עשיית גדרים וסייגים.

וז"ל, עם לבן גרתי ואחר עד עתה, פירש"י גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים. י"ל דבדיוק נקט לשון שמרתי ולא לשון קיימתי משום דיעקב אבינו ע"ה חשש שעשו לא יאמין שקיים תרי"ג מצוות, כי אמר יאמר הכי אפשר לגור בבית לבן הרשע מבלי ללמוד כלום ממעשיו הרעים... לכן רמז לו גם סיבתו של דבר, והיא שעשה גדרים וסייגים בעד כל מצוה ומצוה, כדי שאם יתפתה לעבור לא יעבור כ"א על הגדר וסייג ולא על המצוה גופא, וזהו תרי"ג מצוות שמרתי - כלומר, עשיתי בעדן גדרים וסייגים הנקראים משמרת כדכתיב ושמרתם את משמרת, ודרשו חז"ל (יבמות כ"א) עשו משמרת למשמרת, ועי"ז לא למדתי ממעשיו הרעים.

יח. ודע, כי דרכו של היצר, לתפוס את האדם בעניינים שאינם ממש בגדר האסור רק קרובים אליו, או שספק יש בהם, ומשם יגיע לאיסור ממש, וכך פירש הגה"ק המהר"ם שיק זי"ע את הפסוק הנאמר גבי 'שרו של עשו' (לכ כו) 'וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו', כשראה שאינו יכול להפילו ממש, התחיל רק לגעת בו, ומשם קיווה להתחיל להשפיע עליו לרעה, כי מאז והלאה תפתח בפניו הדרך להפילו לגמרי.

וכך רמזו בעלי הרמז בפסוק בפרשתו (לכ כה) 'ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ששרו של עשו הצליח להזיקו בכף ירכו בעלות השחר, והיה צולע מעלות השחר עד שזרחה לו השמש, ובזריחת השמש נתרפא. ומרמז על ה'מאבק' המתנהל בין ישראל ליצר הרע, שהוא בעיקר בין עלות השחר לזריחת השמש, כלומר בדברים שאינם ברורים, לא יום ולא לילה, לא בדברים הפשוטים לאיסור ולא בדברים הפשוטים להיתר, רק בעניינים שאינם ברורים ובערוביאי, שם מצליח היצר הרע להכשיל את בני, וממילא שם היא עיקר הזהירות והשמירה.

באופן אחר רמז איש צדיק ונבון בפסוק 'ויאבק איש עמו', דהנה 'אבק' מרמז לגדרים וסייגים, אשר על ידם אנו נשמרים מלהגיע לידי עבירה, וכמו שמצינו 'אבק לשון הרע' 'אבק ריבית' 'אבקה של שביעית' וכו', והענין הוא דידוע דהמלחמה של יעקב עם 'שרו של עשו' מרמז על 'מלחמת היצר', וכאן מלמדת אותנו התורה, שעיקר מלחמת היצר אינו על עצם העבירה גופא, כי היצר יודע שאין בידו להכשיל יהודים כשרים וטובים בעבירות חמורות, לפיכך הוא מנסה בכל כוחו להכשיל אדם 'באבקה של עבירה' שיעבור רק על גדר וסייג קטן, בידעו שע"ז יוכל במשך הזמן לפתותו לכל מה שירצה רח"ל, וזהו 'ויאבק איש עמו' שהמלחמה היתה על 'אבק עבירה', ועבודת האדם הוא שלא יתן להיצר הרע שום פתח להיכנס אליו, אלא יאזור כל כוחותיו להילחם עם יצרו 'על הגדרים וסייגים', ואז יהא נכון לבו בטוח שלא יבא בעזר השי"ת להיכשל בדבר עבירה.

פקח עיניך וראה מה קרה ביום שמיני עצרת דהאי שתא תשפ"ד, שכל זמן שהיה חומה באיזור הדרום, לא יוכלו הרוצחים הישמעלים ימ"ש להפק זממם, ואע"פ שהיה להם נשק רב וכו' מכל מקום כל זמן שהיה 'חומה בצורה' לא היה ביכולתם לעשות כלום, אבל ברגע שלכמה שעות נתקיים 'ופרצו חומות' ועשו איזה פירצה בחומה, ראה מה קרה רח"ל ה' ירחם. וזהו לימוד לדין שאם יש חומה בצורה עם גדרים וסייגים, לא יוכל היצר לעשות עם האדם מה שרוצה, אבל אם ח"ו מצליח היצר לפרוץ איזה פרצה בגדר יראת שמים, אז ה' ירחם איזה חורבנות הוא יכול לעשות.

דבר נפלא מביא בעל ה'חמדה גנוזה' שבעצמו שמע מהרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע, שהנה יעקב אומר לחותנו לבן (לעיל לא לח-מ) 'זה עשרים שנה אנכי עמך... הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני', והדברים קצת תמוהים, וכי לא היה ביתו מקורה בקורת גג מדוע אכלו החורב ביום, וכי לא היו בביתו של לבן כרים וכסתות להפיג את הצינה, ומדוע אכלו הקרח בלילה. ומבאר ה'דברי חיים' כי יעקב אבינו הכיר בטומאתו של לבן, ולכן נשמר ונזהר מלהיכנס לביתו, ובמשך כל אותן כ' שנה לא דרכו רגליו בבית פנימה אפילו פעם אחת (רק בחצר הבית היה מסתובב ושם אכלו הקרח והחורב), ללמדך, עד היכן מגעת הזהירות והרחקה מן הטומאה והכיעור.

יט. בספר 'שבט סופר' (ד"ה באנו) ביאר בדרך זה גם במה שאמר יעקב 'פן יבא והכני אם על בני', שחשש שמא יבוא אליו כמו אם רחמנייה הדואגת על בניה וייראה אצלו כאוהב, ועי"ז יפילו ויכשילו.

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

יא

הצילני מיד היצר העושה עצמו כאחי². כי פעמים שבא היצר בדמות 'יצר הטוב', ומתכוון לטובתי - שאקיים מצוות ה', ומציג בפני 'עבירה' כאילו היא מצווה.

ויבן לו - עיקר קנייני אדם מה שמיטיב לרעהו

בפרשתן (לג יז), 'ועקב נסע סוכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על בן קרא שם המקום סוכות', וצ"ב, וכי דרכו של עולם לקרוא שם ע"ש מדור הבהמות ולא ע"ש מדור האדם... אלא ביאורו, שעיקר החשיבות הם הפעולות שעשה עבור אחרים³ (אפילו שהם 'בהמות' - וכגון 'אנשים' המתנהגים אליו כבהמה שאינה רואה

ובאותה מידה שיברח אדם מהיצר כן יזכה לנילו השכינה וסיוע ממעל, וכביאורו של הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (ותשל"ה) את הכתובים בפרשתן (לה א-ז) 'לא-ל הנראה אליך בברוך מפני עשו אחיך... כי שם נגלו אליו האלוקים בברחו מפני אחיו', שבאותה המידה שהאדם בורח מפני עשו - היצר הרע, כך נראה

בדרך זה יש לפרש מה שמצינו, שבשעה שאמר עשו ליעקב (לג יב) 'נסעה ונלכה ואלכה לנגדך' לא נאמר שיעקב התיירא ממנו, רק נענה ואמר לו 'אדוני יודע כי הילדים רכים' וכו', ואילו בתחילה כשאמרו לו המלאכים 'באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו' שם כתיב 'ויירא יעקב מאד ויצר לו', ומאי שנא זה מזה, אלא יש לבאר בדרך הרמז, שכשאמרו לו שעשו הולך לקראתו, וכאיש האומר לרעהו, פלוני בא לקבל פניך בידידות ואהבה, אז התיירא יעקב, כי אכן רבות יש לפחד מהיצר הרע הנוהג בערמה כאילו הוא ידיד אמת... אכן כשאמר לו עשו אלכה לנגדך, כמי שאומר שהוא בא להיות ה'כנגד' שלך, אם כן מה לו לפחד מהיצר הרע המגלה פניו שבא להכשילו.

כיו"ב ביארו בקרא (תהלים קיח ז) 'ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי', שביותר הנני נצרך שיהא ה' לי - שמירה מן השמים, כשהיצר בא אלי בדמות 'עוזרי', שנדמה לי כאח טוב, כמי שבא לעזור ולסייעני, כי אם 'ואני אראה בשונאי' - כשהיצר בא אלי בדמות שונא, אז יותר בנקל שאראה במפלתו, ואצליח לעמוד בשליחות קודש שלי. בדרך צחות אמרו לבאר בנוסח ה'יהי רצון' שאנו מבקשים בכל יום בבוקר, שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים, שלכאורה הוא כפל לשון, ומה בין עזי פנים לעזות פנים, אלא כי (בהברה אשכנזית) נשמע כמי שאומר 'א זיס פנים' (מעמיד פנים צהובות), ובזאת הננו מבקשים בקשה מיוחדת שיצילנו מהיצר המעמיד פנים כאילו הוא רוצה את טובתנו.

כ. כע"ז ביאר הגה"ק ה'בית הלוי' זי"ע (ועוד ספרים) בפסוק (לב יב) 'מיד אחי מיד עשו', שכוונתו על שתי אופנים, הן אם יבוא כאויב ושונא, הן אם יבוא כאוהב וידיד בשלוח ואחזה כ'שני אחים', ומשני האופנים הללו נתיירא יעקב דגם טובתו ואהבתו של עשו רעה היתה אצל יעקב, וזהו שביקש על הני שני אופנים 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' - שאיננו רוצה בו לא לאח ולא לעשו.

כא. הנה נאמר בפרשתן (לב ד) 'וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו', וברש"י 'מלאכים ממש', וצ"ב, מה ראה יעקב להשתמש במלאכים ולהפסיקם מעבודת הקודש אשר עליהם, וכי לא היה יכול לשלוח את עבדיו, וביאר הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע שבא ללמדנו על גודל החיוב להיטיב עם אחינו בני ישראל ולבוא לעזרתם עד שכדאי אפילו לבטל מלאך מעבודתו הגדולה והקדושה כדי לעשות חסד עם יהודי.

וכך העיד הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע על עצמו (מובא באהבת שלום פר' קדושים בהגה"ה) שבעת שעוסק בתורה ובהתבוננות עד שמגיע לפי דעתו ברומו של עולם, ואז באותו העת אם יש איש אחד אפילו גאר פשוט (-מאוד פשוט) ויש לו איזה עגמת נפש וצריך לדבר עמי איזה חצי שעה להפיג צערו, אז אני מניח את התורה שלי ואת כל הגדלות אבי טוהן א טובה פאר א אידן (-העיקר לעשות טובה ליהודי).

ידוע שלעת זקנותו פסק הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע מלכתוב 'המלצות' לנצרכים, פ"א בא אליו איש נכבד שהיה 'נצרך' עני וגווע מנוער, ולגודל נחיצות הענין כתב לו הרה"ק המלצה, יצא האיש מהעיר שמח וטוב לב לאסוף נדבות מבני ישראל רחמנים בני רחמנים. בנדודיו הגיע לעיר אחת שה'מרא דאתרא' היה מחסידי צאנו, מיד הראה לו האיש את ההמלצה ואכן הרב נתרגש מאד לראות המלצה מרבו, וידע שיצא מגדרו שהרי כבר פסק מלכתוב המלצות, על כך קיים בו 'הענק תעניק' - פתוח תפתח' וכו', בלב רחב.

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

אחרים אלא את עצמה ואת אבוסה) כי זה כל קנינו של אדם, מה שעושה ונותן עבור זולתו, ולא קרא שם המקום 'בית' על שם מה שבנה לעצמו (שבט הלוי עה"ת ד"ה קמנתי, ועוד).

כתב ה'חזקוני' בפסוק (לב ג) 'על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, מצווה זו נצטוו בני ישראל

למען יהיה להם לזכרון, מה שאירע ליעקב אבינו כשנותר לבדו, בעברו את הנהר לחזר אחרי הפכים הקטנים, דמכיוון שבניו לא ליווהו, על כן חזר אליהם כשהוא צולע על ירכו, ומזה ילמד כל אחד להיות טוב ומיטיב, לנמול חסדים טובים בין איש לרעהו, לכל אחד בהצטרבותיו ברוחניות ובגשמיות²².

משראה הנצרך כי הרב מאיר לו פנים, הרהיב בנפשו וביקש ממנו, יצטרף אלי מע"כ ללכת עמי לבתי הנדיבים אשר בכאן, כי אינו דומה הליכתי אליהם שאינם מכירים אותי כמו שיהיה כשיראו את הרב מצטרף אלי ויגדלו הנתינות לאין ערוך, הרב לא הסכים, וכה אמר לו, אמנם נתתי לכם ביד רחבה וגדולה כי ראיתי את חתימת רבינו מתנוססת על המלצה שבידך, אבל לכתת רגלי עמכם, זאת לא אעשה, כי הרי זה ממש 'ביטול תורה'... כעבור תקופה בהגיע חג השבועות נסע הרב אל הדברי חיים, ושהה שם במשך החג, בדרכו הביתה כשנכנס לקבל ברכת פרידה וצאתכם לשלום, אמר לו הרבי, הנה פעמיים כתיב בתורה 'איש' האחד בפרשתן (לב כה) 'ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו' ודרשו חז"ל, שזהו שרו של עשו, ובשנית כתיב בפרשת וישב (לו טו) וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש, ודרשו שזה מלאך גבריאל, מה שונה זה מזה, אלא כי אכן הרוצה בטובת עמו, ומחפש לסייע ליהודי אחר - ושואלו 'מה תבקש' זה מלאך גבריאל, ואילו זה שכשמבקשים ממנו איזה טובה אומר שלחני כי עלה השחר - אני חייב ללכת לשיר שירה (ללמוד, להתפלל) זה 'שרו של עשו'... ואיך זיל גמור...

כב. ידועים דברי מרן הבעש"ט זי"ע (הובא בלוח היום יום חב"ד ה' אייר) שכדאי לאדם לחיות בזה העולם שבעים ושמונים שנה והכל כדי להיטיב פעם אחת עם יהודי.

כג. בימי קדם היה הגה"ק ה'בית הלוי' נוהג בצאתו מעירו לפשוט מעליו את בגדי הרבנות, והיה לובש בגדים פשוטים עם קסקט לראשו בכדי שלא ירגישו בו עוברי דרכים, פעם באמצע נסיעתו נפתחו ארובות השמים וגשמים עזים ניתכו ארצה עד שכבר לא יכלו להמשיך בנסיעה. משראה כי בבית פלוני עדיין דולק האור מיהר לדפוק על שעריו, מתחילה לא פתח בעה"ב את הדלת, ואף משפתח לא הסכים כל כך במהרה להכניסו בצל קורתו, ורק לאחר תחנונים כי הקור בחוצות מסוכן לעוברים ושבים הסכים היהודי והכניסו לביתו, והשכיבו בפינת הבית בבזיון נורא, והנה, לא עבר זמן ארוך, הגיעו 'אורחים' לאותו הבית ה"ה 'מורו ורבו' המובהק של בעל הבית - הרה"ק רבי אהרן מקוידינוב זי"ע וכמה מחסידיו, מיד העלה בעה"ב את האור בכל הבית והגיש לפני האורחים כסעודת שלמה בשעתו, כשעבר הרה"ק מקוידינוב בדרכו ליטול ידיו לקראת הסעודה נחרד לראות את ה'בית הלוי' שוכב על הארץ בבזיון נורא, ומיד נזדעק על בזיון כבוד התורה... ומיהר להקימו מן הארץ וכיבדו ביותר הכבוד.

כשמוע כן בעל הבית ש'אורחו' הראשון אינו אלא אותו 'גאון' שכל בני ישראל חרדים למוצא פיו, ניגש אליו בדחילו ורחימו וביקש 'מחילה סליחה וכפרה' על מעשיו שלא ייעשו... ענה לו הבית הלוי בהקדמת הכתוב בפרשתן (לד ז) שאמרו בני יעקב על דבר מעשהו של שכם בן חמור, 'כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה' ולכאורה צריך ביאור כפילות הלשון, כי בתחילה פתחו 'נבלה עשה' והוסיפו 'וכן לא יעשה'. אלא ביאורו שבני יעקב אמרו כי נבלה עשה כלפי אחותם - בת יעקב, והוסיפו שעל זה גופא היינו יכולים למחול על כבוד בית אבא ולהניח לו, אך הלא וכן לא יעשה הוא עשה דבר שאין לעשות עם שום בר ישראל יהיה מי שיהיה, ועל כך אין להם סליחה ומחילה ואחת דתם למות.

ובזה סיים הבית הלוי ואמר, על מה שפגעת בכבודי בתור הגאון הגדול הנני מוחל וסולח לך מחילה גמורה, אבל השפלה נוראה כזאת אסורה להיעשות עם שום אדם מישראל, אפילו הפחות שבפחותים, על כך אינני יכול למחול ולסלוח לך עד שתעדין את מידותיך המגונות ותלמד הכנסת אורחים מה היא. על כן, בוא נא עמי לביתי אשר בסלוצק למשך שבועיים ימים... וכך הוה, במשך שבועיים שימשו הבית הלוי בעצמו, מבלי תת לשום אדם לשמשו, אלא הוא בכבודו ובעצמו עמד ודאג לכל צרכיו ושמשו במסירות, עד שהיטיב לראות 'מידות' ולב טוב מה הם.

כתב 'רבינו יונה' (שע"ת ש"ג י"ג) בזה"ל, חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו"ד ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חבריו אם דל אם עשיר, וזאת מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם, עכ"ל.

והכינו את אשר יביאו - ההכנה לימי החנוכה הממשמשים ובאים

בלל גדול אמרו לגבי קיום כל המצוות ולעניין כל מועדי וזמני השנה, כי אינו דומה המקיים את

המצווה והנכנס אל ה'יום טוב' אחר הכנה ראויה, למי שבא מבלי להכין את עצמו"ה, כי ככל שיכין את עצמו"י ויזכך את נפשו"י כך יזכה"י להשיג יותר את האור והקדושה הנוראה וכל ההשפעות הטובות"י, ולא עוד אלא שההכנה היא ה'כלי קיבול' לקלוט בו הקדושה, דמי שבא בלא 'כלי', במה ישמור ויחזיק את האור הגדול. ומקרא מלא דיבר הכתוב ב'אלישע', כאשר התלוננה ה'אשה השונמית' בפניו על ענייה ודחקה, ציוה עליה אלישע הנביא (מלכים ב ד ג) 'לכי שאלי לך בלים מן החוץ מאת כל שכניך, בלים רקים אל תמעישו'.

כד. וכבר מילתנו אמורה רבות כי בכלל 'תקנת חברו' הוא כשמרבה בדברי חיזוק ועידוד אשר נוסכים רוח חיים בלב השומע ובאים לקרבו כמים קרים על נפש עייפה (וזהו שכתב רבינו יונה 'אם עשיר, שאינו צריך לגמ"ח בממון, כי אם לחסד בנפשו...'). בא וראה מעלת המדברים טוב איש אל רעהו, דכתיב בפרשתן (לה יז) 'ויהי בהקשותה ותאמר לה המיילדת אל תיראי כי גם זה לך בן', ולכאורה לשם מה נכתב פסוק זה כלל בתורה הקדושה, ומה צורך יש לנו לדעת מה אמרה המיילדת, אלא שבא הכתוב ללמדנו עד כמה יקר בעיני ה' כשאחד מחזק את השני ומרגיעו לבל יתיירא, ואף שבעצם לא חידשה המיילדת מאומה לרחל, כי בביטחונה של רחל בוודאי כבר ידעה בבירור שתלד בן - שהרי כך הייתה תפילתה, 'יוסף ה' לי בן אחר', ומה גם ש'נביאה' היתה, אך כל דיבור ודיבור טוב בין איש לרעהו, אף אם לא חיזקו בפועל, גם כן חשוב הוא מאד, 'ויכתב בספר זכרון' מעשיה של מילדת זו. ועל כגון דא אמרו 'יש קונה עולמו בשעה אחת'.

פעם שמע הגר"ש רוזובסקי זצ"ל איך שיהודי מסביר לרעהו בשבח ומעלת אמירת 'גוט ווארט' (דיבורי חיזוק ועידוד) שהרי 'זה נהנה (מי שנאמר עליו) וזה לא חסר (מי שאמר)', נענה הגר"ש ואמר, אה, זה נהנה וזה נהנה... שכידוע ל'מבינים' איזה 'טעם טוב' יש לה לאמירת גוט ווארט ברוחב לב טוב לרעהו.

ומכאן ישא כל אדם קל וחומר בעצמו עד כמה צריך להיזהר בכבוד הבריות מלפגוע חלילה באחרים. וכך למדנו מהא דכתיב בריש פרשתן (לב ד) 'ארצה שעיר', וברש"י, 'לארץ שעיר, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה', הקשה הרה"ק הרמ"מ מווארק'י זי"ע (שהיה מכונה 'הצדיק השותק'), וכי מה רווח יש בדבר, מדוע עדיף להטיל אות בסוף התיבה יותר מבתחילתה, ומאי אולמיה דה"ה יותר מלמ"ד, הוא מותיב לה והוא מפרק לה, דאכן, דחיית הדיבור אפילו רק 'אות אחת' ואפילו רק לשעה מועטת גם זה לרווח גדול ייחשב, נמצינו למידים שאף כשמוכרח האדם לדבר איזה דיבור, לומר הערה לחברו וכיו"ב ידחהו עד כמה שאפשר לו, וייטב לו בזה ובבא (מובא בעשר נפלאות' אות פ"ד).

כה. וכך אמרו 'בעלי הרמז' כי 'הכנה' בגימטריא 'יסוד', כי העיקר וה'יסוד' שעליו יעמוד כל בניין מעשה המצוה הוא ה'הכנה' שלפניה ברעותא דליבא.

והנה בשלטי הגיבורים (שעל הגהות מרדכי שבת עט.) הביא רמז לחנוכה מלשון הכתוב בפרשת מקץ (מג טז) 'טבוח טבח והכן', שאות ח' מ'טבח', בצירוף תיבת 'והכן' עולים יחדיו - 'חנוכה'. והרי שבחנוכה נרמז במיוחד ענין ההכנה. הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע היה אומר, שהפסוק בריש פרשתן 'וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום' עולה בגימטריא 'אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה', חושבנא דדין כחושבנא דדין (שתיים עולים מספר - 2521, ואולי רמז יש בדבר להכין עצמו לחנוכה כבר בפרשת וישלח).

כו. כך אמר הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע, 'הכנה' עולה בגמטריא - 'מח ולב', לרמז שבראשונה יש להכין את המח ואת הלב לבורא כל עולמים, ולהדליקם בנר חנוכה.

כז. הרה"ק אדמוה"ז מטשורטקוב זי"ע היה אומר על הקרא (י מג) 'ולכל בני ישראל היה אור במושבותם', כי כמו ששווי וחינה של 'אבן יקרה' תלוי היכן העמידוה, אם יעמידוה בתוככי חרס ועץ, או בתוככי כותל מטונף ומזוהם לא יהא נראה זיו האבן, ורק כאשר יעמידוה במקום הראוי לה - במקום נקי ומצוחצח אז תעמוד על ערכה וחינה

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

כשנגמרו הכלים, אמרה לבנה הבא עוד כלי חרס שבורים, כי הקב"ה שגור על כלים רקים שיתמלאו בדרך נס, יגזור גם על כלים שבורים שיתוקנו, ואכן אסף הבן כלים שבורים, נתנם זה על גב זה, ונתחברו כאחד בדרך נס, והמשיך עמוד השמן למלאות את הכלים עד שנגמרו כולם, ונענה הבן 'אין עוד כלים בבית', - שמע עמוד השמן כי כן ופסק (עד כאן בתרגום מארמית), מעתה, יש להמליץ בעדינו, שהרי 'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו' (ע"ז ג.), ויש מקום לאדם לומר - אין בכוחי להכין כלים מזופפין וסתומין כראוי - לבל ישפך ויאבד השפע, לזה אמרינן הֲכֵן כלים כפי כוחך, ואף אם יהא הכלי מחורר פְּנֵפָה, יעשה הבורא נס ויסתום את הכלי, כדי שיקלוט האור...

ואכן כפי כמות הכלים שהביאה כך היה כמות השמן שנשפך בדרך נס בלי גבול וסוף, ולכאורה יש להבין, אם כבר נעשו לה ניסים בריבוי 'השמן', מדוע לא נעשה לה עוד נס בריבוי 'כלים', אלא, זה הכלל, אין אדם זוכה לנס, אם לא יעשה איזו פעולה מצד עצמו, ולכן ברגע שנגמרו הכלים נפסק גם כן 'שפע' השמן מלהשפיע, והלימוד לדידן, בכדי לזכות לשפע הנס והאור, צריך להקדים ולהבין תחילה 'כלים' לקלוט בהם את השפע, ואז נזכה ליהנות מן השפע הנשפע בימי הנוכה^ל.

ולא זו בלבד, אלא דכתב ה'רד"ק' על הפסוק שם (ו) ויהי כמלאות הכלים - (באגדה ובתרגום של תוספתא),

כראוי לחשיבותה. כדברים האלה לדידן, בימים הללו שורה אור לכל ישראל - אלא שהכל תלוי אם ינקה עצמו מעט שיוכל האור לשכון בתוכו (אפי' במעט) יזרח האור כדוגמת אבן טובה כשנמצאת בתוככי כסף וזהב (גנזי ישראל תרפ"ד משם אביו).

כת. מסופר על הרה"ק ה'שמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע, שלא נתן לחסידיו לשהות אצלו בעת הדלקת הנרות, חסיד אחד שעזז היה חשקו לראות את עבודת הקודש, נחבא פעם באחד הארונות שבחדרו, והציץ משם לחזות בנועם קדשו, והנה רואה הוא שטרם הדלקת הנרות היו פני הרבי בוערים כלפידים, בהכנה דרבה לקראת קיום המצוה, אך בבואו להדלקת הנרות 'פשט צורה' של ההתלהבות, ו'לבש צורה' של פשטות והתאפקות, אמר את הברכה מילה במילה והדליק את הנרות. החסיד שהביט בעבודת הקודש התפלא עד מאד, דהא איפכא מסתברא, שהיה צריך להתלהב בעת קיום המצוה גופיה יותר משעת עבודת ההכנה, אך לא העיז לצאת ממחבואו בידעו שכל הימצאו בחדר שלא ברשות הוא, לפיכך שמר את השאלה בלבו, למחר ניגש אליו ה'שמח ישראל' ואמר לו 'ההתעוררות שהאדם זוכה בשעת קיום המצוה היא על ידי אתערותא דלעילא, אבער וואס דער מענטש קען, און וואס דער מענטש דארף (מה שהאדם יכול וצריך) הוא לעורר את לבו באהבה ויראה בשעת 'הכנתו' למצוה, ואז עליו להתלהב ולהבעיר את לבו בדביקות להבורא יתב"ש'...

כט. הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע נשא את משלו לחולה אנוש שבדקו הרופא וגילה את אזנו כי דרך רפואתו היא שישפוך יין על גבי התנור וינשום עמוק את הריח העולה, הלך החולה ו'ניסך יין' על התנור, גם הכניס את האוויר עד לתוך עמקי ריאותיו, אך לדאבון לב לא נראה שום שינוי במצבו, חזר האיש אל הרופא ושאלו 'למה רימיתני', הן עשיתי ככל אשר ציויתני ואיני רואה שום סימן הטבה. החזיר לו הרופא, הגידה נא, מה עשית, סיפר לו החולה כך וכך עשיתי, נענה לו הרופא, אוי, סכל שכמותך, וכי תעלה על דעתך שיש תועלת בשפיכת יין על גבי תנור צונן, כלום 'סגולות' הנני נותן לך, הרי הכוונה הייתה שתדליק תחילה אש בתוך התנור, וכשיהיו דפנותיו רותחות אז תשפוך יין, ובזה ינדוף ריח היין ויתפשט כהוגן בחלל הבית, ובכח עשן זה כשיכנס לגופו של אדם לסלק ממנו את כל המזיקים. והנמשל לענייננו, חנוכה הינם 'מים המבורכים', מלאי אורה והשפעות קדושות ונפלאות, אך תחילה צריך האדם להרתיח את עצמו למען יהיה כלי מחזיק ברכה, ובזה ישאב השפעת וקדושת הימים עד שיבואו כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו.

ל. והעיקר שיגש בהשגות גדולות כידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למוכר השמן שבא לעיר עם חביות ענק למכור לבני העיר שמן טוב ומשובח, והנה רצונו של המוכר למכור את כל אשר יש לו לבני העיר, אבל למעשה לא יוכל לתת לבני העיר רק כפי הכלים שכל אחד מהם יגיש אליו... הגדול כפי גדלו והקטן לפי קטנו. והנמשל מובן ביותר, כי הקב"ה רוצה להעמיסנו בשפע גדול ביותר אבל למעשה יריק עלינו רק כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם.

שעשה נסים - בימים ההם ובזמן הזה

פסוק הרמ"א (או"ח קפ"ד) 'ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים קודם 'ועל הכל', ואם לא אמרו אין מחזירין אותו, ומכל מקום יוכל לאומרו בתוך שאר 'הרחמן', ויאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג, ותמהו הפוסקים (בכור שור שבת כא. ישועות יעקב סי' תרפ"ד) שהרי אסור לבקש ולהתפלל על מעשה נסים (ברכות נד.), וכדמצינו גבי מעשה דרבא (תענית כד:) שמשום מעשה שהיה ביקש רחמים שירדו גשמים בתקופת תמוז, ונתגלה אליו אביו בחלום שישנה מקום שנתו, ולמחר מצא סימני סכינים על מיטתו, שהיו מוזיקים רוצים להזיקו ולהרגו, וכל זאת מפני שהטריח כלפי מעלה ופעל נס שלא לצורך, ואם כן איך הותר בחנוכה לבקש 'הרחמן הוא יעשה לנו נסים'.

ומבאר בעל השואל ומשיב' (בספרו דברי שאול דרוש לחנוכה), דהני מילי בשאר ימות השנה שעולם כמנהגו נוהג, אז אסור לבקש על הנהגה ניסית ולמעלה מדרך הטבע, כי בזה הוא משרד בריאת שמים וארץ, אבל בימי החנוכה שכל העולמות מתנהגים בהנהגה ניסית, בימים אלו הנם הוא בטבע הבריאה, אם כן כשם שמבקש בכל השנה כולה על הטבע כך בידו לבקש על הנם בחנוכה לא, ושפיר מבקשים ומתפללים

'הרחמן הוא יעשה לנו נסים' לב. (ומכל מקום פשיטא, שגם בכל השנה כולה בידנו לפעול נסים ונפלאות על ידי תפלה, אך גדלה מעלתם של ימי חנוכה שאז אפשר 'להתפלל' להריא על הניסים).

אמרו חז"ל (שבת כא:): מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, ולכאורה תמוה מדוע פתח בלשון רבים 'מהדרין' וסיים בלשון יחיד 'מדליק שמונה', ועוד, מדוע נקט לשון 'מהדרין' ולא לשון 'מחמירים' כבכל הש"ס.

ואומרים בשם הרה"ק היחידושי הרי"ם 'זי"ע לבאר על פי דברי המהר"ל (נר מצוה ח"ב) שמספר 'שבע' מורה על הטבע, וכמו שנאמר (משלי ט א) 'חצבה עמודיה שבעה' ואמרו (סנהדרין לח.) אלו 'שבעת ימי בראשית', שהבורא ברא עולמו בשבעת ימי הבנין, והוא הנהגת הטבע, וכל מה שלמעלה משבע - דהיינו 'שמונה' מורה על למעלה מן הטבע. וזהו כוונת אומרים 'יום ראשון מדליק שמונה' - בלשון יחיד, וקאי על הקב"ה, שהוא בעצמו מדליק מנין שמונה בעולם. כלומר הנהגה שלמעלה מן הטבע. ובוה מבואר נמי מה שאמרו 'והמהדרין' שהוא מלשון 'הדרי בי', ר"ל, שעבודת ימי החנוכה היא להחזיר בתוך תוכו הנהגה זו שמעל לטבע, ובוה יושפע עליו הנהגה זו לכל השנה לד.

לא. הנה פלא מצינו כי כששרה אמנו ילדה את יצחק אבינו כשהיא בת תשעים שנה 'ותיהום כל העיר'... הכל סחו ודשו בענין זה ואף בתורה מצינו התייחסות לנס גדול ופלא זה, ואילו כשיוכבד ילדה את משה רבינו הייתה בת ק"ל ולא מצינו 'רעש' מזה, ומבאר המגד מדובנא (במשל מתוק) כי במצרים היה 'יריד' של ניסים 'ששה בכרס אחד' יולדות ביער ושני שיניים צומחות להם וכו' אזי אין כל משמעות וחשיבות לנס בין הניסים... אף לדידן ייאמר, ימי החנוכה הם ימי 'יריד' לניסים ואין כל כך חשיבות לנס הנעשה ליחיד אף אם הוא בעצם נס גדול, והמשכיל ינצל לפעול לעצמו נסים ונפלאות שיגיעו אליו בקל יותר...

לב. אולם עדיין יש להקשות, אם הותר לבקש בימים אלו על ניסים, מדוע לא קבעו חז"ל לומר כן לכתחילה בנוסח הברכה (ולא רק למי ששכח), ותירץ האדמו"ר מטשערנאביל זי"ע בתוכחת מוסר, כי מי ששכח 'על הנסים' בתפלתו סימן הוא שמסיח דעתו מימי הניסים, לכן עליו לבקש שיזכה לנס פרטי - להתעורר מתרדמתו, ולהשכיל ליהנות מן האור הגנוז הנשפע בחנוכה.

אולם חסידים ואנשי מעשה פירשו לאידך גיסא, שאף בימי חנוכה זקוק האדם שתהא בידו זכות כל שהיא כדי שיוכל לבקש על הנס, והשוכח לומר 'על הנסים' בתפלתו וודאי נשבר רוחו בקרבו, ולכן בשכר מדת ענוה ושפלות רוחו זוכה שהותר לו לבקש על הנסים. ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, אלא שיש להשתמש בכל אחד ממאמרים אלו בזמן הנכון, כי על ידי החלק הראשון יתעורר לעבודת ה', ומ"מ אם ינסה היצה"ר להפילו מחמת כך בפח היאוש, מיד יזכיר לעצמו שלב נשבר ונדכה לא תבזה, ובוה יבטל מעליו כח היצר הרע.

לג. והנה הגם שכל ימי חנוכה הם ימי ניסים והנהגה שמעל לדרך הטבע, אך ביותר הדברים אמורים ביום ראשון של חנוכה. וכפי שפירשו בדברי הגמ' (שבת כא:): 'בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון', שלכאורה אין הלשון

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

מדוקדק כ"כ, כי נראה שכבר שבכ"ה כסליו חלים שמונת ימי חנוכה, והיה צריך לומר כי בכ"ה כסליו מתחילים שמונת ימי חנוכה, אלא רמז יש כאן, כי אכן ביום ראשון דחנוכה מאירים כל הארות של שמונת ימי חנוכה, וכביכול שביום זה מונח כבר שמונה ימים. ויתבאר ביותר על פי מה דאיתא ברוקח 'אין חוזק כחסידות בתחילתה', כי גופא בתר רישא אזיל, והכל קיים כבר בתחילה.

ובספר 'שבט מיהודה' (לנר א' תרס"ז) כתב בזה הלשון, ביום ראשון דחנוכה בודאי רפואה קרובה לבוא לכל מיני מחלה ו"ל. עפ"י דברות קדשו של כ"ק מר אבא (הרה"ק רבי לייבל אייגער ז"ע) מארן זצוקלה"ה שתיבת רפואה הוא אותיות 'אור פה' ונקראת ג"כ 'ארוכה', שהוא אותיות אור כ"ה. והיינו שכל רפואה הנעשית תמיד ע"י תפלה שהוא 'אור פה', נעשית בחנוכה בעצם יום הראשון בכ"ה בכסליו, והיינו אור כ"ה. עכ"ל. ואם כי בוודאי כל ימי חנוכה מסוגלים לרפואה, אך ביותר ניתן לפעול זאת ביום הראשון.

סיפר לי יהודי חשוב שליט"א מתושבי ענגלאנד (אנגליה), שלפני כחמישים שנה נולדה לו בת בימי הקיץ, ולדאבון לב נולדה הבת בלי בני מעיים (קיבה) רח"ל, והודיעוהו הרופאים שמדרך הטבע לא תחיה אלא יום או יומיים. כשמעו את דבריהם העלה בדעתו למהר ב'קריאת השם' עוד בימות החול כל עוד שהיא בחיים חיותה, וישאל היהודי את הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווראסק ז"ע על רצונו לקרוא מיד שם, אך הרה"ק אמר לו שימתין עד שבת. אבי הבת ניסה להסביר כי מי יודע אם תאריך ימים עד שבת, אולם רבי איציק'ל עמד על שלו שיתן שם בשבת. ואכן כך עשה. והנה רופאים נתנו לה לאכול אך 'כבולעו כן פולטו' ומ"מ למרבית הפלא נשארה הבת בחיים, כשהרופאים אומרים שניסי ניסים מתרחשים עמה בכל רגע - מעל לדרך הטבע.

כך נמשך הדבר עד יום א' דחנוכה, באותו היום גילה הרופא להורי הבת שאין בידו כל הסבר בדרכי הטבע - אבל לנגד עיניו נראה בצילומים דבר פלא והפלא כי נברא 'יש מאין' ובמקום הקיבה החל לגדול עור קצת ואולי יש תקווה, וביום שמעלים האור עלה העור... עד שבתוך ב' שבועות נבראה בקרבה קיבה חדשה לאורך ימים ושנים, ויהי לפלא ולמופת. ויהי בר"ח ניסן הבעל"ט נכנס האב עם ב"ב לרבי, והזכירו ב'קוויטעל' את הבת, נענה הרבי ואמר, שמיד כשנולדה הבת הבין מדברי האב שאין כל מציאות שתחיה הבת, על כן המתין לשעת הכושר - נר א' דחנוכה, ואז בקע רקיעים בתפילתו עד שהרגיש שפעל לה ישועה (מששמעה אם הבת דברים מפורשים יוצאים מפי הרבי נפלה לארץ חלשות ונתעלפה רוחה, שהרי באותו היום החל העור לצמוח - והם לא סיפרו לרבי באיזה יום אירע הנס כי לא ידעו מתחילה שהישועה הייתה תלויה ביום זה דייקא).

סיפר אחד מבני חבורתנו בעיה"ת בני ברק יצ"ו (בשנת תשע"ט), כי ב"ב לא חשה בטוב כבר כמה שבועות, וחששו הרופאים שהמחלה הידועה מקננת בקרבה, והורו לעשות סדרת בדיקות מקיפות וצילומים, ביום כ"ד כסלו בבוקר אמרו הרופאים כי אכן נתאמת החשש הנורא, והם רואים בצילומים את הגידול רח"ל. מיד נפלה בבית אימה וחשכה גדולה, והפעיל האיש עסקנים גדולים שיסדרו לו תור בדחיפות אצל פרופסור גדול, וביקש לקבוע את הביקור אצלו בזמן שאחר השקיעה למען יזכה ל'המתקת הדינים' בכח ימי חנוכה, ואכן בערב היו אצל הרופא שבדק היטב אותם הצילומים, ולטענתו הרופאים הראשונים טעו בדבריהם ואין כאן אפילו זכר לגידול...

עוד מעשה שמעתי מאחד מבני החבורה באלעד, אשר בנו עבר תאונה קשה בתחילת חודש כסלו, והיה מוטל בבית חולים, והנה מיד לאחר שהחשיך הלילה והחלו ימי חנוכה להאיר על הארץ נעשה נס גדול, ופתח הבן את פיו לראשונה והחל לדבר בשפה ברורה כאחד האדם.

שמעתי מאיש יהודי הדר בחו"ל שסיפר מה שבדידיה הוה עובדא, כי לפני כשלוש שנים ומחצה גילו הרופאים אצל שנים מבניו מחלה נדירה ל"ע שאינה מצויה כמעט בין הבריות, ולאחר שעירב עסקנים ידועי שם ויועצים רפואיים נתברר לו כי מחמת נדירותה אין ידוע על דרכי הטיפול והריפוי, והנה, בערב חנוכה (תשפ"א) שמע אודות העת המסוגל לקבלת התפילות אודות ענייני רפואה, ובפרט בנר ראשון דחנוכה, סבר וקיבל, ובאמונה שלימה עמד בתפילה ושפך שיח לפני אבינו שבשמים שיחוס וירחם, ואכן תיכף לאחר חנוכה נמצא רופא אשר הציע איזה טיפול, וב"ה שכהיום הזה כמעט ואין זכר למחלה, ואין פלא בדבר, כי כאמור חנוכה הוא זמן שלמעלה מן הטבע...

לד. וכדרך שפירשו את לשון הגמ' (שבת כא:): 'לשנה האחרת קבעום בהלל והודאה', שלכאורה מדוע קבעום רק בשנה שלאחריה ולא באותה שנה, אלא שהתבוננו חכמים בעצמם וראו שהשנה שעברה עליהם היתה שנה אחרת - שכל השנה היתה במציאות אחרת לגמרי לאחר אור חנוכה, ועל כן קבעו לדורות ימים אלו בהלל ובהודאה. לה. כן ידוע מה שפירש הקדושת לוי (קדושה ראשונה) בלשון הגמ' 'לשנה האחרת קבעום בהלל והודאה', שבשנה

הברכות שבירך יצחק את יעקב, שם נאמר (כו כה-כו) 'ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת וכו', ויגש וישק לו, ומדוע חזר הכתוב כמה פעמים על תיבת 'לו', ומבאר כי הנה ברכות אלו לא נאמרו ליעקב לבדו, אלא בזה השפיע יצחק את הברכה לבני ישראל לדורותיהם, ומקור הברכה נמשך על ידי ל"ו נרות החנוכה בכל שנה ושנה, על כן נכתב וחזר נכתב תיבת 'לו', למען נדע את אשר לפנינו לשאוב ממעייני הישועה מלא חפניים, ולא להיות כשוטה המאבד מה שנותנים לו ל"ו.

כתב ב'מחזור ויטרי' (לחנוכה, סדר התפלה וקריאה"ת) ש'חנוכה' הוא מלשון 'חנינה', גם נודע מה שכתב הרה"ק ה'מאור עיניים' ז"ע (מקץ ד"ה זמן) לרמוז עניין חנוכה בלשון הכתוב בפרשת מקץ (מג כט) 'אלוקים יחנך בני', וכוונת הדברים, שיש בה הנחנה של לפנים משורת הדין ושללא לפי מעשי האדם.

ומתאמרא משם הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, שהשפע היורד בחנוכה דומה לשפע היורד בראש השנה, אולם חילוק יש ביניהם, שהשפע הנקצב

וכל אשר דברנו בשבחי הנס של חנוכה חוזר להיות מידי שנה בשנה^ל, כי הנה בגמרא מצינו שחנוכה הוא הנס האחרון שהיה לבני ישראל (שנקבע עליו יו"ט כוכר לנס, ע"י יומא כט.), ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (חנוכה תרל"ו ד"ה חנוכה) טעמא דמילתא, דכל תכלית ומטרת הנס היא לחזק את האמונה בלבנו שהקב"ה הוא לבדו מנהיג את העולם בהשגחה פרטית (שהרי הקב"ה כל יכול ובידו להצילם מיד שונאיהם מעיקרא, ואז לא יצטרכו כלל לנס, אלא שאז לא יתחזק יסוד זה בלבבות בני"), ומזמן לזמן עשה הקב"ה לבני עווד ניסים אחר שנשכח הנס האחרון מבנ"י, כדי לחזור ולחזק את האמונה בהשגחתו ולגלות אלוקותו בעולם, אבל נס של חנוכה עדיין מאיר לנו, והוא חוזר ומתחדש שוב ושוב בכל שנה ושנה כבימים ההם ממש (אלא שבכל דור מתעוררים הניסים למה שנצרך באותו מקום ואותו זמן), ולכן נס זה היה הנס האחרון, גם לכן נקרא 'חנוכה' - מלשון חינוך והתחדשות, כי נס זה יש בו התחדשות מידי שנה בשנה עד ביאת הגואל בב"א ל"ו.

בה דקדק האדמו"ר מבלאזוב ז"ע (ב'הקדמה' לספר 'צבי לצדיק' שהרפ"ס בשנת תרצ"ו) בלשונות הכתוב לגבי

הראשונה כשירדו ההארות של חנוכה סברו שמא אלו רק הארות לשעתם, אך לשנה האחרת הרגישו בעצמם את גודל האורות החוזרים ויורדים לקראת ימי החנוכה, וכבר נוכחו לראות שהארות אלו עתידים לירד בכל שנה ושנה, על כן קבעום לדורות.

לו. וכן למדנו בגמרא (שבת כא:): 'מאי חנוכה, דת"ר בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה וכו', שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה, וביאר הגה"ק הבן איש חי (בן יהוידע ד"ה לשנה) את קושיית הש"ס 'מאי חנוכה', דהכי קאמר, הלא 'חנוכה' היא מלשון חינוך והתחדשות, ומדוע נקרא בשם 'חנוכה' בתוספת אות ה"א הנראית לכאורה כמיותרת, ומשני שהתרחש הנס בימי החשמונאים בכ"ה בכסלו, 'לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה', וכוונת התירוץ, כי האות ה"א מורה על דבר הפרה ורבה, וכמו שנאמר (בראשית מז כג) 'הא לכם זרע', וכיון שקבעו את הימים הללו לכל הדורות בהלל והודאה, לכן אף שהנס התרחש בפועל רק בימים ההם מ"מ פעלו החכמים בקדושתם להמשיך את אורות הנסים בימים אלו לעולם ועד, ומשום הכי שפיר נקרא 'חנוכה' בתוספת אות ה"א, לרמז ולהורות על שפע הניסים שמתעוררים בכל שנה ושנה ממה שהיה בימים ההם.

וב'דברי חיים' (לחנוכה) האריך, שחז"ל הוסיפו יו"ט אלו על יו"ט של תורה כדי שיהא קיום ועמידה לבנ"י מעמד בגלות ולא יפלו ברוחם חלילה, כי בדורות הראשונים הספיק להם האור מן השלש רגלים בלבד, אך בדורות הללו תיקנו חז"ל להוסיף עוד ימים טובים כדי לדחות את החושך, ולכן קבעו את ימי חנוכה לדורות עולם.

לז. פעם נכנס הרה"ק ה'לב שמחה' ז"ע לביהמ"ד בימי חנוכה, והפטיר בלשונו (בקוצר אמרים, וכדרכו), 'אוצרות דרייען זיך און וואלגערן זיך, מדארף זעהן צו אריין כאפן' - 'אוצרות' מסתובבים ומתגלגלים וצריך לתפסם ולחטפם. ועל כגון דא היה זועק הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע (בירח האיתנים) מנהמת לבו הטהור 'מען זאל זיך נישט דרייען ווי א נאר אויפן מארק' - שלא ידמה לאותו שוטה וסכל המסתובב ביום השוק, ובמקום לנצל את הזמן לקנות 'סחורה טובה' בזול ולהרוויח הון רב במשך השנה הבאה, הינו מתעסק בזוטות ושטויות...

באר הפרשה - פרשת וישלח - הנוכה

ביומא דראש השנה הוא כפי מעשי האדם, ותלוי יה"ר שנוכה לאור באור החיים, באור החנוכה הקרב באתערותא דלתתא, ואילו בחנוכה בא השפע במתנה ובחנינה, באתערותא דלעילא בלבד לח.

ובא, ונוכה כולנו יחד לרחמים וחסדים מגולים בבריות גופא ונהורא מעליא.

לח. כע"ז רימז הרה"ק רבי משה מראזוואדוב זי"ע (בן הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב בנו של הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע) בלשון חז"ל (עירובין יח): 'אמרה יונה לפני הקב"ה, רבש"ע יהיו מזונותי מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלויין ביד בשר ודם', כי כנסת ישראל נמשלו ליונה (ברכות נג:), וזהו – אמרה יונה לפני הקב"ה, בני ישראל מתפללין קמיה דקודשא בריך הוא שיפסוק להן מזונותיהן בימי חנוכה בשעה שמדליקין את הנרות בשמן זית, כי אז מסורין המזונות בידך לקבלם במתנת חינם, וממילא יזכה כל אחד לשפע הפרנסה, ואל יהיו מתוקין כדבש זה ראש השנה שטובלים בו את התפוח בדבש, כיון שאז מסורין בידי בשר ודם – באותה שעה מודדים לפי מעשי האדם, ומי יצדק לפניך בדין.